

ماليات بر تجارت الكترونيك

محقق : نويد دزاشيبي

پاييز 87

به نام پروردگار

موضوع این تحقیق مربوط به مالیات بر تجارت الکترونیک می باشد که البته از اسم آن پیداست!

از همین ابتدا که به این نام میرسیم این نکات برای ما حائز اهمیت خواهند بود که :
اولاً اصولاً تجارت الکترونیک به چه میگویند؟ منظور این است که تجارت چه موقع به واقع وارد مقوله ی تجارت الکترونیک می شود؟

در ثانی در ایران آیا ما پدیده ای به نام تجارت الکترونیک داریم یا نه؟ ثالثاً درآمد آن به چه نحو است و در واقع نقل و انتقالات وجوه(تراکنش ها) به چه صورت می باشد که لازم است بر آن مالیات بسته شود و در آخر اینکه آیا واقعا مالیات لازم است؟ آری یا نه و اگر آری کدام مالیات و اگر نه چرا؟

در تعریف تجارت الکترونیک ابتدا مناسب می بینم که تعریف جناب دکتر عرب مازار را در اینجا برایتان بیاورم :

"اصولاً منظور از تجارت الکترونیک، آن نوع کسب و کاری است که به ویژه با استفاده از اینترنت، و سایتهای کامپیوتری وابسته به آن صورت میپذیرد. نوع و دامنه اینگونه فعالیتهای اقتصادی همراه با پیشرفت تکنولوژی، دائماً در حال تغییر و تحول است. در حال حاضر، به طور عمده روی سه رشته فعالیت در این زمینه تکیه می‌شود :

1- تبلیغ و عرضه، و نهایتاً فروش کالاها و فرآورده‌های عینی و ملموس؛ مانند کتاب، لوحهای فشرده موسیقی و نظایر آنها؛

2- بازاریابی و ارائه خدمات؛

3- بازاریابی و فروش آنچه که به نام فرآورده‌های دیجیتال رایج شده است. مثلاً هر گونه متن، تصویر یا صوتی را می‌توان به فرم دیجیتال تبدیل کرد، و مستقیماً به کامپیوتر خریدار منتقل نمود. کلیه نرم افزارهای کامپیوتری که قابلیت انتقال از طریق کامپیوتر را دارا می‌باشند، از همین زمره به شمار می‌آیند .

امکانات بی‌سابقه‌ای که ارتباط کامپیوتری و اینترنت، در اختیار اشخاص حقیقی و حقوقی قرار داده است، سبب توسعه روزافزون این نوع فعالیت اقتصادی و بازرگانی گردیده است، که پا به پای این توسعه، مسائل مالیاتی متعددی نیز در حال ظهور است. مقررات و مبانی حقوق مالیاتی، بر پایه داده‌ها و شرایط قبل از گسترش این نوع تجارت شکل گرفته است و به تدریج احساس می‌شود که این قالبها گنجایش مناسبی را برای بسیار جدید مبتنی بر ارتباطات نوین را ندارند. اینترنت، شیوه کار، ارتباطات و مبادلات مردم را به سرعت تغییر داده است؛ به گونه‌ای که حرکت مقولات و مفاهیم حقوقی به همراه آن کار آسانی نیست."

بسیار خوب ، " آن نوع کسب و کاری که در آن از کامپیوتر استفاده شود". سالها پیش که قرار شد کامپیوتر در کسب و کار خودش را نشان دهد ابتدا به صورت یک ماشین محاسباتی برای کارهای مالی و دفتری به کار گرفته شد با ظهور اولین نسل از اینترنت رفته رفته شرکتها فهمیدند که می توان به جای اینکه کاتالوگ چاپ کنند و درب منازل بفرستند و سپس با سفارش آنها را از طریق تلفن و پست نهایی کنند، می توانند یک سایت داشته باشند و از طریق پست الکترونیکی برای آنها فاکتور صادر کنند و سپس کالا را برای آنها بفرستند. البته این روش زیاد چنگی به دل نزد(!) و تا مدتی هنوز اینترنت آن طور که باید در این عرصه نتوانست جای خود را باز کند اما یک تحول اساسی در زمینه اینترنت سبب شد که نقش این ابزار در تجارت الکترونیک بیشتر و بهتر نمایان شود آن تحول دارای دو بخش بود که عبارتند از : 1. تبدیل شدن صفحات اینترنتی از ایستا (Static) به پویا (Dynamic) که سبب شد بتوان ارتباطات نرم افزاری آنلاین بین بانک ، فروشنده و مشتری برقرار کرد 2. پیشرفته شدن بانکداری در غرب به طوری که سیستم بانکداری الکترونیک به طور گسترده تری ظهور نمود.

حال دیگر فروشنده می تواند در سایت خود کلیه کالاها را با قابلیت جستجو نمایش دهد و مشتری نیز میتواند از بین کالاها ، اقلام مورد نیاز خود را انتخاب کند و سید خرید آنلاین هم دیگر معنی پیدا کرده بود و سپس با اتصال به دروازه پرداخت آنلاین (Payment Gateway) می تواند مبلغ را پرداخت کرده و سیستم به طور خودکار برای وی فاکتور صادر می کرد سپس فروشنده از طریق پست الکترونیک یا در قسمت مخصوص خود (با شناسه کاربری و رمز مخصوص به خود) در سایت بانک یا موسسه ای که این سرویس را به وی ارائه داده است می-توانست آخرین لیست سفارشات را به صورت آنلاین ببیند و اقدام به فرستادن کالا نماید.

در این جا توجه بفرمایید که در آن موقع اکثر استفاده این سیستم برای فروش کالاهای ملموس و نهایتا بعضی از انواع خدمات بود.

در دهه های اخیر (به طور چشم گیر از سال 1998 به بعد) نوع جدیدی از محصولات همه گیر شد که آنها را محصولات دیجیتالی نام نهادند. محصولات دیجیتالی محصولاتی هستند که حضور فیزیکی نداشته و از طریق اتصالات اینترنتی منتقل می شوند اگر چه شما می توانید آنها را در یک CD و یا DVD و دیگر ابزار های ذخیره اطلاعات نیز تهیه بفرمایید اما دیگر به منزله ی کالای ناملموس و دیجیتالی نخواهد بود چرا که به خاطر وجود همان ابزار ذخیره اطلاعات موجودیت یافته است!

حضور محصولات دیجیتال به سبب پررنگ تر شدن حضور کامپیوتر در زندگی روزمره مردم و نیز به سبب پیدایش دستگاه های جدید و قابل حمل شدن دستگاه های پیشین بود که توانایی نمایش فرمت های (Format) متعددی از فایل ها را داشتند برای مثال کامپیوتر های کیفی¹ ، دستی² ، کنسول های بازی قابل حمل³ و گوشی های موبایل پیشرفته از این دسته بودند که به هر چه عامیت پیدا کردن محصولات دیجیتال کمک کردند.

محصولات دیجیتال سبب شدند که هزینه هایی مثل هزینه انبارداری ، بسته بندی و هزینه هایی مثل ضرر به خاطر معیوب شدن کالا و امثال اینها همه حذف بشوند.

حال که تا اینجا آمدم تقریباً با مسائل فروشنده آشنا شدیم اما جزء مهمتر تجارت الکترونیک که نقل و انتقالات وجوه (تراکنش) است هنوز بدون توضیح مانده است.

بانکداری مدرن سبب شد که ما از وابستگی به یک شعبه خاص و سپس از وابستگی به یک بانک خاص خلاص شویم بانکداری اینترنتی این امر را بسیار راحتتر کرد. پس از این به بعد یک شخص در یک ایالت غربی در آمریکا مثل کالیفرنیا می تواند از یک ایالت شرقی مثل جورجیا یا حتی از یک کشور خارج از آمریکا خرید کند و وجه مورد نشر را به راحتی بپردازد که البته اگر خرید وی مربوط به یکی از انواع محصولات دیجیتال می شد هیچ هزینه اضافی و هیچ مشکلی برای وی وجود نداشت.

وقتی این طور پیش رفت ، کم کم شغل های خانگی⁴ که امروزه هم بسیار در غرب طرفدار دارد زیاد شد افراد می توانستند بدون داشتن هیچ گونه بنگاه ثبت شده ای به کسب درآمد بپردازند . آیا دولت می تواند آمار همه آنها را داشته باشد؟ چند پرداخت در روز انجام می شد؟

واقعاً برای دولت سخت بود چرا که به خاطر ارتباطات اینترنتی حجم گسترده ای از نقل و انتقالات آن هم در مدت کم انجام می شد.

---

¹ Notebook(laptop) PC

² Handheld PC

³ Portable Game Consoles

⁴ Work at home

پس مشکل اساسی در بحث مالیات در اینجا اولاً عدم توانایی در شناخت افرادی بود که به این فعالیت ها می پردازند در ثانی به دلیل متفاوت بودن قوانین مالیاتی در ایالت های مختلف آمریکا و اینکه الزاما شرکت سرویس دهنده به سایت فروشنده و خود فروشنده در یک ایالت نیستند و نیز به خاطر اینکه نقل و انتقالات وجوه لازم بود تا از نقاط زیادی بگذرد و اگر قرار بود در همه شعب به آنها مالیات بسته شود مسئله مالیات مضاعف پیش می آمد ، عملاً دولت نمی توانست به درآمد آنها مالیات ببندد. حتی قانون ITFA تصویب شد و واقعا از حقوق فروشندگان اینترنتی در برابر مالیات دفاع کرد. اینترنت در غرب به یک سرزمین آزاد از مالیات تبدیل شده است.

بنابراین مسئله مالیات در اینترنت تنها در این موارد (البته به نظر نگارنده مطلب) منطقی و ممکن خواهد بود که :

1. حضور فیزیکی فروشنده اعلام شده باشد

2. خدمت و یا کالایی که وی میفروشد ملموس باشد به طوری که اگر خارج از اینترنت هم آن را می فروخت همچنان مجبور به دادن مالیات بود

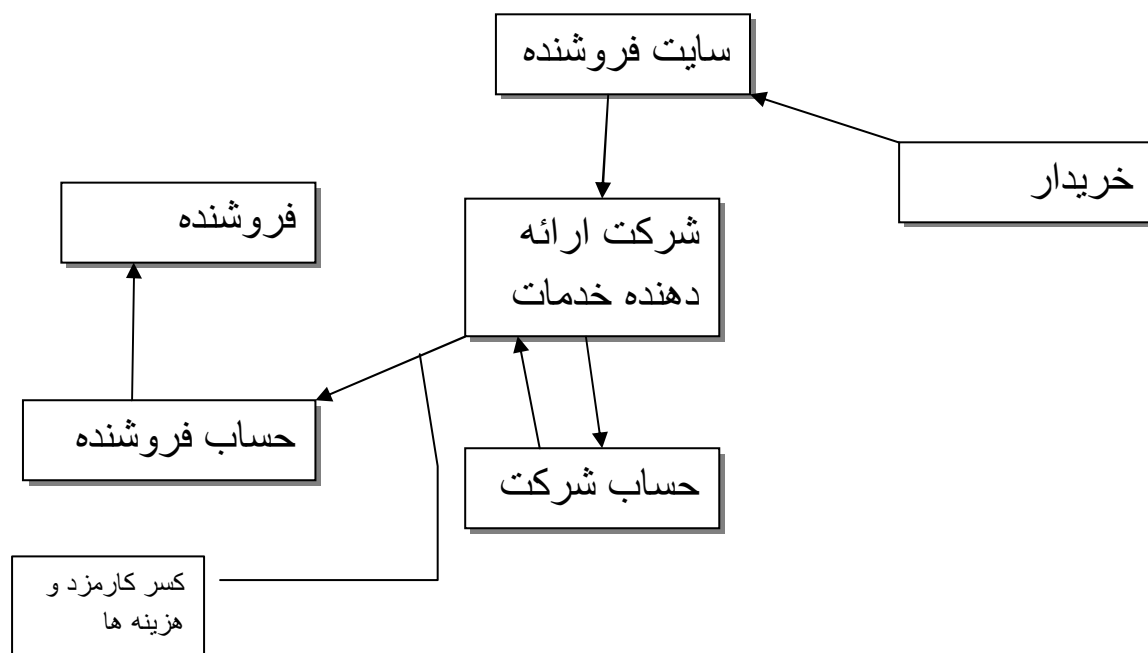
در این صورت دیگر نمی توان این مالیات را تحت عنوان "مالیات بر تجارت الکترونیک" نام نهاد چرا که دیگر این مالیات آن طور که باید صرفاً مربوط به این نوع تجارت باشد نیست.

هم اکنون هم در آمریکا تقریباً از این شروط پیروی می شود و نکته دیگر اینکه هنگامی که افراد در تجارت الکترونیک به طور رسمی وارد شوند مجبورند تعهدات بسیاری را بپذیرند تا به آنها شناسه تجارت⁵ داده شود و نیز مجبورند تا برای تراکنش های خود و نیز برای این خدمات هزینه و کارمزد پردازند که باید این مسائل هم در نظر گرفته شود. همین مسائل موجب شده تا بسیاری از شرکت ها که خود از اعتبار بالایی برخوردارند اقدام به ایجاد دروازه های مجازی پرداخت آنلاین نمایند . به این صورت که مشتری پول را به حساب این شرکت واریز می کرد و در عوض فروشنده در حساب مجازی خود این مبلغ را به صورت افزایش اعتبار مشاهده می کرد هر بار که این اعتبار از یک مقدار خاص بیشتر میشد به تعداد محدود مثلاً 1 یا 2 بار در ماه با وی تسویه حساب می شد.

---

⁵ Merchant Account

برای درک بهتر مطلب به شکل زیر دقت کنید :

این سیستم خود منجر میشد تا افراد اقدام به فروش رسمی مخصوصا در زمینه کالاهای دیجیتالی نکنند. یکی از معروف ترین سایت ها در این زمینه سایت "کلیک بانک" به آدرس www.clickbank.com است که مدت زیادیست در این زمینه کار کرده است. این سایت حتی از تمام محصولات که در آن ثبت می شود یک فروشگاه آنلاین با قابلیت جستجو و بازاریابی نیز ارائه میدهد.

در ایران در سالهای اخیر وزارت پست با راه اندازی سیستم خرید پستی به طوری که کالا را سفارش داده و پول آن را به مامور پست می دهیم پرچم آغاز تجارت الکترونیک را برافراشت.

کاربر کالا را سفارش می داد و مامور پست آن را می آورد و پول آن را به مامور پرداخت می کرد . انواع دیگر از شکل ناقص تجارت الکترونیک نیز در ایران موجود بوده ، به این سناریو ها توجه کنید :

سناریو اول

1. کاربر وارد سایت شده سی دی ، کتاب ، خدمات و ... مورد نظر را پیدا می کند
2. سایت به وی شماره حساب معرفی می کند
3. او مجبور است به بانک رفته و پول را به حساب واریز کند
4. رسید اسکن شده یا شماره آن را برای صاحب سایت بفرستد
5. سفارش نهایی شد

سناریو دوم

1. شرکتی در اینترنت دنبال یک کالای صنعتی می گردد
2. یک شرکت یا کارخانه پیدا می کند
3. شماره تلفن و یا آدرس پست الکترونیک آن را برداشته و با آنها تماس می گیرد
4. قطع ارتباط اینترنتی!

سناریو سوم

کاربر وارد یک سایت خدماتی شده و از طریق دروازه پرداخت وجه را پرداخته و از خدمات استفاده می کند که تنها این نوع قابل دسته بندی شدن در تجارت الکترونیک است.

در ایران دو بانک خصوصی سامان و پارسیان اقدام به ارائه خدمات فروش اینترنتی و دادن شناسه تجارت به متقاضیان نموده اند که البته در مورد بانک سامان این نکته حائز اهمیت می باشد که آنها داشتن شرکت ثبت شده را الزامی کرده اند که باعث شده تنها تعداد معدودی از شرکت های دارای اعتبار از این خدمات استفاده کنند.

نکته بعدی که باید در مورد تجارت الکترونیک متذکر شوم بحث کالاهای دیجیتال در ایران است ، به دلیل نبود امنیت کافی در اینترنت (خریداری سیستم امنیتی برای همه در ایران مقدور نیست) و به دلیل جدی نبودن قانون حقوق مولفین این نوع کالاها عملاً در ایران در عرصه فروش و تجارت جایی نداشته و بنابراین بحث درباره مالیات بر فروش آنها که در غرب جزء کثیر تجارت الکترونیک می باشد به منزله اتلاف وقت می باشد.

نتیجه گیری

الف) ما در ایران پدیده ای به نام تجارت الکترونیک مانند آنچه در غرب هست را نداریم به این دلایل :

1. کالاهای دیجیتال در ایران جا نیفتاده اند هم به دلیل مشکلات در سرعت اینترنت و هم به خاطر جدی نگرفته شدن قانون حقوق مولفین و هم به خاطر دلایل دیگر.

2. بانکداری یکپارچه در ایران وجود ندارد (هنوز نمی توان از حساب بانک ملی خود [یا هر بانکی] از طریق اینترنت به حساب بانک سامان [یا هر بانک دیگری] پول واریز کرد).

ب) هم اکنون از سی دی ها و کتاب ها و دیگر کالاهایی که فروخته می شوند مالیات بر ارزش افزوده گرفته می شود.

ج) هیچ گاه (حتی از ابتدا) در غرب به تجارت اینترنتی به چشم یک منبع عالی برای درآمد مالیاتی دولت نگاه نشد بنابراین در کشوری که در جمع آوری مالیات های سنتی خود موفق نبوده و یا دست کم دارای برنامه کارآمدی نمی باشد لذا پافشاری بر روی درآمد مالیاتی آن هم بر روی مقوله ای که در ایران به طور جدی وجود ندارد غیر منطقی می باشد.

با تشکر

نوید دزاشیبی

منابع :

مقاله دکتر عرب مازار

اینترنت و مقالات انگلیسی

در ضمن میتوانید نسخه PDF این مقاله را از آدرس روبرو دانلود نمایید : www.seo-persian.com/ebiz-tax.pdf